

De Tanimbar-legende

door Marre van Dantzig

Eigenlijk had Kees Ruys hier moeten staan, ik ben alleen maar een invaller en eigenlijk is bijna alles wat ik vertel van hem geleend. Hij kon er niet bij zijn, daarom ben ik gevraagd om hier iets te vertellen over *De Tanimbar-legende* van Aya Zikken. Het boek dat in mei van dit jaar is uitgegeven door In de Knipscheer. Maria en ik van Reisboekhandel Evenaar hebben de aanzet daartoe gegeven. Maar alles nogmaals dankzij Kees Ruys. We lazen in 2016 zijn prachtige biografie *Alles is voor even* over Aya Zikken, eveneens uitgegeven bij In de Knipscheer. Haar leven en werk heeft hij als biograaf heel knap en meeslepend verweven. Wij waren al fans van Aya Zikken maar het kan niet anders dan dat iedere lezer van *Alles is voor even* geïntrigeerd raakt door deze gedreven reiziger en schrijfster. Aan dat reizen en schrijven maakte ze alles ondergeschikt, haar gezin, haar vrienden, haar woonsituatie. Daar vloeide een paar bijzondere boeken uit voort. U kent vast allemaal *De Atlasvlinder*. Maar ook *De Tanimbar-legende*. Beide boeken spelen zich in Indië af, de plek waar ze van haar 7de tot haar 19de woonde en waar ze steeds weer naar terugverlangde en terugkeerde.

Wij grepen ons 25 jaar Evenaar-jubileum aan om een heruitgave van *De Tanimbar-legende* te realiseren en gelukkig, gelukkig was In de Knipscheer ook enthousiast. Zo is het balletje gaan rollen en zijn we enorm trots dat de heruitgave van deze mooie roman tot stand is gekomen.

De Tanimbar-legende speelt zich af op een paradijselijk Moluks eiland. Drie mannen wonen met elkaar samen in een Pasanggrahan, een gouvernementslogement. Alle drie worstelen ze vanuit een andere achtergrond met het einde van de Nederlandse overheersing in Indië. Tussen de dagelijkse beslommeringen door, tijdens het borreluurtje, je ziet het voor je, berijden ze hun stokpaardjes, uiten ze hun trauma's, hun ergernissen en hun heimwee. Al lezend zit je erbij en maak je deel uit van die besloten wereld. Dat is het mooie van Aya Zikken. De grote geschiedenis zit verborgen in de alledaagse handelingen, gesprekken en gedachten van de drie mannen. Bij het lezen ondervind je aan den lijve hun enorme betrokkenheid bij het land, maar ook

onderga je de onderhuidse vrees voor de veranderingen die op stapel staan, tragisch en onafwendbaar.

Je bent in de hel van de tropen, maar je bent ook in het paradijs, zoals alleen Aya Zikken de natuur van de eilanden en de zee tot leven kan wekken. Graag lees ik u een klein stukje voor, over geluk. Het zijn de woorden van Jasper Jens, de ik-persoon, als hij de beboste eilanden van de Arafoerazee doorklieft met zijn schip en die unieke wereld steeds opnieuw als een illusie ervaart. *“...Het komt omdat je hier in de wijdte om je heen, tussen de palmriffen, bij de geur van zout water, geteerd hout en rottende mangrovebossen, een gênant gevoel van geluk overvalt. Niet het geluk dat nooit langer duurt dan een flits, zoals je wel eens overkomt bij de eerste krakende stap in vers gevallen sneeuw of bij het zien van een opwiekende wielewaal die langs je heen scheert...”*

Ik sla even enkele regels over en vervolg in de woorden van Jasper Jens: *“Ons noordelijk geluk is kort, hevig misschien, maar het duurt maar even. We leren daarginds (in Holland dus) dat “lekker maar een vinger lang is”, dat het plezier van de liefde niet meer dan een moment duurt terwijl het verdriet eeuwig blijft hangen. Zo ziet de wereld dáár eruit. Hier ziet die er anders uit (...)Het geluksgevoel grijpt je bij je kladden en laat je niet meer los. Je gaat, god-nog-antoe, geloven dat dít mogelijk is: uren en uren leven op deze aardbol in opperste verrukking. Je raakt bedwelmd, je raakt verslaafd...”*

Ik kan het niet laten u nog iets voor te lezen. Hoe kan ik immers mijn enthousiasme beter illustreren dan te citeren uit het boek. Het is een korte passage, beeldend en poëtisch, ditmaal over Badoet, de kleine duvelstoejager, een kroesharige jongen, een kind nog. Een roffelaar en fluitspeler die de taak heeft om de eilandbewoners met zijn geroffel te waarschuwen dat er een boot aankomt. Ongemerkt speelt deze kleine jongen een belangrijke rol. Jasper is hem kwijt, zoekt hem in dit fragment: (133) *“Is Badoet bezig mij te beheksen met zijn toverfluit? Een windvlaag zwiept zeewater vanaf de boeg over het dek, een kilte valt over mijn blote schouders. Waarom hoor ik ineens de fluit niet meer? Waar is Badoet? (...)*

Ik zie hem nu duidelijk zitten, nog altijd op de boegspriet, in wankel evenwicht, maar zo zeker, zo overtuigd van zijn bestaansrecht, zo verdiept in zijn muziek, zijn eigen gelukswereld.... Zij dunne armen zijn sierlijk opgeheven en

houden de fluit vast alsof die van breekbaar glas is. Zijn lange dunne nek is gestrekt, zijn hoofd voorovergebogen, hij staart langs de boegspriet heen in zee, zijn lippen aan de fluit, hij kan mij niet horen."

Zo speelt Aya Zikken met haar personages, met de natuur, met Indië, met alles wat haar dierbaar is. Leest u maar!

Bovendien wacht u een verrassing. Aan deze uitgave heeft Kees Ruys twee hoofdstukken toegevoegd, één over leven en schrijven van Aya Zikken en een over de totstandkoming van de *Tanimbar-legende*, geïnspireerd door het leven van haar vader. In Nederland kon Johannes Zikken niet meer aarden, hij keerde terug om les te geven en werd door de autoriteiten uitgezonden naar Kleine Kei ofwel Kei Ketjil, een uithoek, ver weg van de strijd op Java. Aan Ruys legde de schrijfster uit hoe belangrijk de brieven uit de Molukken van haar vader waren voor haar roman en ik citeer even wat ze hierover zei: *"Zijn brieven ademden een sfeer van verlatenheid. Hij vond het er geweldig, maar misschien wel juist daarom zal hij ook somber zijn geweest. Aan elk woord kon je voelen dat hij op dat breekvlak tussen Indië en Indonesië een zwaar proces doormaakte.*

En zegt Zikken: *"Ik stel me voor dat er in het gebrek aan informatie op zo'n afgelegen plek ook iets onheilspellends school. Op Java trokken Nederlandse soldaten rond om de kolonie te herstellen en hij bevond zich met twee landgenoten op een lieflijk eiland waar de tijd stil leek te staan."*

Die tegenstelling lijkt het boek te typeren. De tegenstelling tussen het geworstel van de drie mannen met alle veranderingen die hen te wachten staan tegenover de "huiveringwekkende duurzaamheid" van de natuur (in de woorden van Jasper). Dít heb ik niet van mezelf maar van Esther Wils die een prachtreclame over het boek schreef in *Indisch Anders* waarin ze het nawoord van Ruys scherpzinnig en informatief noemt.

Ik zeg er wel uitdrukkelijk bij dat deze twee hoofdstukken geen vervanging zijn van de fraaie biografie *Alles is voor even*, die ik iedereen kan aanraden, máár het licht een tipje van de sluier over deze treffende en persoonlijke roman, *De Tanimbar-legende* van Aya Zikken.

Bron: presentatie *The Twain Shall Meet*, Podium Mozaïek, 3 september 2017